

נר לשולחן שבת

פרשת בלק

גליון 614

"הן עם כלביא יקום"
ניתן לתרום להוצאת
הדפסת העלון
לע"נ ולהצלחה

"לקב ... לקחתך והנה ברכת ברך". (כ"ג י"א)

הקללה שהופכת לברכה

"ובבואו לביתו יאמר לבני ביתו "שבת שלום ומבורך" בקול רם, ויברך את בניו ובנותיו בעת רצון כזאת שהיא מקובלת ומרוצה. גם יש בזה סגולה, מפני שלפעמים בימות החול האב והאם מקללים את בניהם מרוב צער, או מאיזה סיבה שאירע להם, ולכן עתה בזמן השמחה מבטלים את אותם הקללות על ידי הברכות, ויהפוך ה' את הקללה לברכה, והזמן גורם לכך שגם המלאך הרע יענה אמן על זה!"

בשכנותו של הגאון רבי רפאל לוי התגורר אדם שהיה מוכר לטיפה המרה, לבושתם של בני משפחתו. כמוזבן שבמצב כזה ה"שלום בית" היה מעורער, בעיקר בא הדבר לידי ביטוי בליל שבת, או אז היה מתפרץ בזעם, מקלל ומגדף במהלך סעודת השבת את אשתו וילדיו, והמצב היה נורא בשעות אלו. כששמע על כך רבי רפאל, החליט כי חייב הוא לעשות מעשה ולדאוג להשבת השלום לביתם.

בליל שבת הקרוב, לאחר תפילת ערבית סר לביתם. בהכנסו בירך את כולם ב"שבת שלום" חם ולבבי, שכבר היה בו כדי להשרות שלווה ורוגע. לאחר מכן פנה לבעל והחל לספר על המלאכים המלווים את האדם בליל שבת ושר עמו "שלום עליכם".

לאחר מכן השתהה במקום, כשהוא דואג שסעודת השבת תתנהל על מי מנוחות. רק לאחר שוידא כי אכן שקט ושלווה שוררים בבית, פנה ללכת לביתו ולסעוד את סעודת השבת.

כך נמשך הדבר מדי שבת בשבתו תקופה ארוכה, והבעל ביראת הכבוד שהיה לו כלפי רבי רפאל היה מטיב את דרכו, בידועו כי הנה הרב עומד להכנס לביתם.

רעייתו הרבנית הדגולה שהיתה שותפה עמו בכל פעולותיו הגדולות הסכימה לכך. היו תקופות שהיה עושה בשעות אלו פעולות חסד נשגבות, ושב לביתו בשעה מאוחרת, כשרעייתו מקדשת וסועדת עם בני הבית!!! כך, בידועו כי לא ממתנינים לו בביתו, נקל היה לו בעשיית פעולותיו ברוגע. (תורת רפאל)

"אור שמח" כפשוטו!

מעשה בצעיר מתושבי דווינסק שעלה לארץ ישראל. הצעיר הסתדר יפה, ושלה להוריו מדי פעם מכתבים משמחים על חייו. והנה ארע, שבמשך שבועות מספר, לא קיבלו ההורים מבנם שום מכתב ושום ידיעה, ודאגתם היתה מרובה.

לילה אחד, חלמה האם חלום שהפעים את רוחה. בחלומה ראתה כי זוגיות חלונות ביתם התנפצו... הקיצה בבהלה משנתה, בסוברה שהחלום בא לרמז על אסון שקרה לבנם.

עם אור הבוקר מיהרו ההורים אל הגאון רבי מאיר שמחה, רבינו "האור שמח" וסיפרו לו את דבר החלום.

רבי מאיר שמחה חיך את חיוכו הנפלא ואמר: "הנה, האור בוקע אל ביתכם דרך השמשות הקבועות בחלונות. אם מוציאים את

סגולה נפלאה נגד עין הרע!

אותה אמר הגאון רבי יעקב אדלשטיין מהגאון רבי דניאל מובשוביץ באמירת הפסוק "וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל" בו ביקש בלעם להכניס בהם עין הרע, טמונה סגולה נפלאה נגד עין הרע! כי זהו הפסוק בו הקב"ה הפך את מחשבתו זו! ("נר לשולחן שבת")

"לא ישכב עד יאכל טרף - לא ישכב בלילה על מיטתו עד שהוא אוכל ומחבל כל מזיק הבא לטרפו, כיצד קורא קריאת שמע על מיטתו ומפקיד רוחו ביד המקום..." (רש"י כ"ג כ"ד)

הישן על מיטתו, מברך המפיל בשם ומלכות. (ברכות ס: טושו"ע רל"ט א)

רבינו ה"דברי חיים" מצאנו אמר: 'הישן בלא המפיל, כאילו אוכל בלא לברך המוציא!' ("עמק יהושע אחרון" עמ' קס"א)

כתב מרן הסטייפלר: "אנחנו נוהגים לברך ברכת המפיל בשם ומלכות והוא מדינא דגמרא ... ולא שמענו מעולם פקפוק על ברכה זו, ובוודאי צריך לברך בשם ומלכות". ("קריינא דאגרתא" ח"א קמ"ב)

בתשובה לשאלת תלמיד חכם מקוראי העלון, העיד הגאון רבי משולם דוד הלוי סלובייצ'יק שליט"א, שמה שאומרים שאביו מרן הרב מבריסק לא בירך המפיל, דבר זה אינו נכון! (מהרה"ג רב"א)

מדיני ברכת המפיל

לאחר ברכת המפיל אין לדבר, אפילו אם תאב לשנות או לדבר עניין נחוץ, כי הוא מפסיק בין הברכה לשינה. (משנ"ב רל"ט ד')

מרן ה"חזון איש" הורה שאפילו לברך "אשר יצר" אסור בין ברכת המפיל לשינה. (מפי מרן שר התורה שליט"א וכן הובא ב"דינים והנהגות")

סיפר הרב הגאון ממקורבי מרן הגאון רבי אהרן לייב שטיינמן: 'פעם אחת כשנכנס לחדר בו היה אמור להתקיים השיעור שהיה מתקיים מדי יום אצל רבי אהרן לייב עוד לפני עלות השחר, ראה לתדהמתו את רבינו שוכב על המיטה, כשהוא ער ועיניו פקוחות. ויהי לפלא, שהרי תמיד מרן מקדים לקום, שכאשר באים משתתפי השיעור מוצאים כבר את רבינו יושב ולומד...'

כאשר ראה אותו רבי אהרן לייב, לקח דף ועט וכתב בערך בזה הלשון: "בירכתי המפיל ולא נרדמתי, אני מנסה להרדם עד עלות השחר, ולכן לא יתקיים השיעור עד שארדם, או בעלות השחר."

תפסת מרובה!

הערת מרן הגאון רבי אהרן לייב שטיינמן: לא טוב עשו מדפיסי הסיפורים שהעמיסו בקריאת שמע שעל המיטה פסוקים רבים, ומחמת כן ישנם אנשים כיון שרואים שיש כל כך הרבה פסוקים נמנעים מלומר בכלל. זה לא בסדר, המדפיסים היו צריכים להביא רק את הפסוקים שכתוב בגמרא לאומרים, שהם מועילים לשמירה ומובאים בשו"ע, וזה לא כל כך הרבה. (קונטרס בעניני ק"ש)

חידה שלא להלכה: איך יתכן שאדם שקרא קריאת שמע בתפילת ערבית, לאחר צאת הכוכבים, ואע"פ כן לא יצא ידי חובה!?

חידוש עצום שלא ידוע לרוב העולם, מבעל החרדים, שמי שלא קרא קריאת שמע על מיטתו, לא יצא ידי חובת קריאת שמע של ערבית, אפילו אם קרא קריאת שמע לאחר צאת הכוכבים וכיוון לצאת בה. (ירושלמי ברכות א' א' עיי"ש)

השמשות, האור מתגבר עוד יותר. בנוסף לזה, הרי ידוע לכל, כי בשעה שעורכים "תנאים", שוברים כלי. החלום מראה אפוא, כי בנכם התארס ועומד לבוא בברית הנישואין, וביתכם יתמלא אורה". ההורים יצאו שמחים ומעודדים מבית רבינו. לא עברו ימים מועטים, ובבית ההורים התקבל מכתב מבנם, בו הוא מודיע להם על אירוסיו, ומבקש את סליחתם, שבגלל טרדותיו התעכב מלכתוב...

(רבינו מאיר שמחה הכהן)

יום אחד פגש ה"חפץ חיים" בעגלון של ראדין, פנה ואמר לו: "מן הסתם בדרכך יזדמן לך להגיע לעיירה הסמוכה אישישוק, הכנס נא אל ידידי, הרב יוסף זונדל הוטנר ובקש ממנו ברכה עבורי".

לימים פגש ה"חפץ חיים" שנית בעגלון ופנה אליו בתמיחה: "אמנם למדנו כי 'חזקה על שליח שיעשה שליחותו', על כן מניח אני שקיימת את בקשתך, אך מדוע לא החזרת לי תשובה?!" החל העגלון מגמגם: "רבי, אנא יסלח לי כבודו, אך לא אוכל לחזור על הדברים שאמר רבי יוסף זונדל" ... "מדוע, מה ארע?" התפלא ה"חפץ חיים".

והעגלון בשלו: "קללה כה משונה, איני יכול להעלות על שפתי". הפציר בו ה"חפץ חיים" שוב ושוב. עד שלבסוף ניא את העגלון לספר: "הרב של אישישוק אמר שמאחל הוא ל"חפץ חיים" כי במהרה ילך ברגלים יחפות וישא אבנים..."

חיך ה"חפץ חיים" בכל פה ואמר: "נו, די לי בחלק הראשון של הברכה..." ולעגלון הנדהם הסביר: "הלא מברך הוא אותי כי אזכה במהרה לעבוד בבית המקדש ואז אהלך שם ברגלים יחפות, ובאשר לאבנים, הלא הם אבני החושן אותם נושא הכהן הגדול על ליבו..."

("זה האיש")

י"ז תמוז - בעז"ה ח"י תמוז! כ"ק האדמו"ר רבי אהרן מבעלז היה נוהג לשתות "לחיים" בחדרו במוצאי תענית, והיה מברך שיתהפכו הצומות לשמחה ולששון ולמועדים טובים!

(לוח "תמידים כסדרם")

השנה לא נצום ב"ז תמוז וט' באב... אי"ה נזכה לדברי הנביא זכריה: "כה אמר ה' צבאות צום הרביעי... יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים!" (ז"ט)

כ"ב תמוז - יום שמויעד להפוך מאבל ליום טוב".

בעקבות הלשנה מחרידה, רבינו התוספות יו"ט נאסר ונגזר דינו למוות. הקדים ה' רפואה, בנו רבי שמואל באומץ לב הציל באותה עת את אשת ציר צרפת בוינה ובנה הקטן ממוות, משור משתולל. כתגמול הכיר לו הציר טובה ופעל לשחרר את אביו והצליח בכך, רק הומר דינו בתשלום קנס כספי כבד.

"ערב שבת קודש כ"ב לחודש תמוז נשלח אלי פסק מהקיסר ירום הודו, וזה נוסחו: ... היה הדיין חורץ עלי משפט מוות, אך מפני שהקיר"ה הוא ואבותיו מלכי חסד, על כן התחסד עמי שאתן פדיון נפשי סך שנים עשר אלף רייניש". ("מגילת איבה" לתו"ט)

"וקסמים בידם". (כ"ב) ספרי קוסמים מסוג אחר בפרובינציא...

"תשוב אליו הקללה לברכה!"

חכמי ברצלונה גזרו שלא ללמוד חכמה יוונית עד שיהיה הלומד בן עשרים וחמש, היה זה בשנת ס"ה. על החרם חתומים שלושים ושלושה רבנים גדולי תורה, בראשם רבינו הרשב"א.

אשר החרמו חכמי ברצלונה: כל המלעיגים על דברי חכמים, כל הדורשים בהגדות דופי, וכל המנאצים דברי התורה למינות. החרמו כל הספרים וכל המחזיקים בהם.

אומרים הם כי מבראשית ועד מתן תורה הכל משל. אברהם ושרה חומר וצורה. מלחמת המלכים הכוונה ארבעה יסודות כנגד חמשת החושים. י"ב השבטים שנים עשר מזלות...

גם במצוות שלחו ידם. לא יראו לדבר במשה, באומרם אין תורה מן השמים, רק אלו נימוסים שקבע משה. אחד מהם דרש ברבים מה ראה משה לאסור חזיר, הרי החכמים לא מצאו בו רוע כל כך... כי האורים והתומים הוא מלאכת האיצטרולב... שולחנם ספרי הגויים. עשו תורתם פלסתר. איש ואישה הישר בעיניו יעשה, וכל המחזיק בדברי חכמים נחשב בעיניהם כסוס, כפרד כחמור...

והספרים כספרי קוסמים. הם והמחזיק בהם בנידוי וחרם עד שירפום, ולא יזכרו עוד בשמם. ומי אשר ישוב וניחם, מן השמים ירוחם, ותשוב אליו הקללה לברכה! כי במקום שבעלי תשובה עומדים, צדיקים גמורים אינם עומדים. ויצלח לכל מלאכה ויזכה לחיים של שלום.

(שו"ת הרשב"א ת"ז ועיין ת"ג והלאה)

ועיין בתשובה הבאה את השיב לרשב"א החכם רבי ידעיה הפניני - כתב התנצלות ארוך מאד, מפורט וברור על אשר התקצף ביושבי ארץ פרובינציא, המתעסקים בלימוד חכמות היצוניות.

שנה אחר כך, בשנת ס"ו גורשו יהודי צרפת ופרובינציא, ביום שישי, י לחודש אב. ונתנו בו סימן: שנת ס"ו עולה בגימטריא ויגרשהו וילך.

בשנת ס"ו 1306 צרפת היתה נתונה בחובות כבדים, מצוקה כלכלית קשה. מצא המלך פיליפ הרביעי פתרון, לגרש את היהודים מארצו ולהחרים רכושם לאוצרו. ויפקד המלך פקידים. רכוש היהודים הוחרם וכן פנקסי מסחרם, מעתה החובות שהייבים ליהודים שייכים לאוצר המלך. הפקודה היתה שעל יהודי צרפת לצאת תוך חודש ימים. הותר להם לקחת עימם רק בגדי חול ומועט כסף, לקנות צידה בדרך. (ס"ה)

יועצי המלך הסיתוהו לכוון את הגירוש ליום המר, לתשעה באב, כדי לדכא בזה את היהודים, אך סופו של דבר יצא הדבר באיחור של יום.

רבינו אשתורי הפרחי, מן המגורשים, שהיה עול ימים, כתב על האסון: "מבית הספר הוציאנו, כותנתי הפשיטוני, כלי גולה הלבשוני, בעצם לימודי גרשוני, מבית אבי ומארץ מולדתי ערום יצאתי, שולל הלכתי, נער הייתי, מגוי אל גוי... אל עם לא ידעתי לשונו נידחת. מנוחה לא מצאתי, עד כי הביאני חדריו מלך שהשלום שלו, משבי לארץ הצבי!"

ויעביר פיליפ קול בכל ערי מלכותו לאמור: 'כל יהודי יצא מארצי, לא יקח מכל אשר לו מאומה, אלא אם יבחר להתנצר והיינו לעם אחד. וישמעו היהודים ויחדדו, לא חמלה עינם על קניינם והונם, נותרו ביהדותם ויצאו מארץ צרפת בגפם'. ("עמק הבכא" עיין סידור "בית יעקב" אב חלון ז')

הכופר שהיה מצער את רבי יהושע בן לוי על ידי שהיה מביא "הוכחות" לדעותיו מן המקרא.

(ברכות ז.)

בלעם ידע את זמן כעסו של הקב"ה ופרסמו בין באי עולם

בשכנותו של רבי יהושע בן לוי היה נוצרי שציער אותו מאד. בוקר אחד לקח רבי יהושע בן לוי תרנגול והעמידו בשלש השעות הראשונות של היום בין רגלי המיטה, כדי לראות על כרבולתו אימתי הזמן שהקב"ה כועס ואז יקללנו. הביט בו בעיון. לבסוף, באותו הרגע נרדם... אמר: "שמע מינה לאו אורח ארעא למעבד הכי", הרי כתוב "ורחמיו על כל מעשיו"...

(ברכות ז.)

בפשטות, הכוונה שהקב"ה מרחם אף על הרשע ואין ראוי לקללו. סיפר הגה"ח יצחק מאיר שוירץ: 'בהיותי בישיבת "שפת אמת" למד ה"בית ישראל" עם אחד הבחורים. כשלמדו גמרא זו אמר בדרך צחות: "לאו אורח ארעא למעבד הכי" - אין זה מן הראוי לעשות כך לתרנגול, לאוחזו תפוס כמה שעות. "ורחמיו על כל מעשיו" - אף על תרנגול צריך לרחם!'

(שיח הפרשה" בלק)

גם ענוש לצדיק לא טוב. (עיין סנהדרין קה). הראב"ה כתב שהקפידא היא דווקא באופן של רבי יהושע בן לוי, שרצה לכוון קללתו בשעה שהקב"ה כועס. מפני שבאופן זה הרי הוא כהורגו בידים, הואיל וברור שיועילו דבריו. אבל באופן אחר, כאשר אינו ברור שיועילו דבריו, מותר להתפלל שיענוש רשע, כאשר אי אפשר להענישו בדין, כפי שאנו מתפללים בברכת "ולמלשינים". (ברכות ט"ז)

(ברכות ט"ז)

דוגמא אופיינית לדרך חינוכו של האדמו"ר ה"פני מנחם", סיפר בנו: "כשהייתי ילד קטן הגיעו אלי כמה חברים ב"ז תמוז. בצום השתחררנו מוקדם. עשינו מאחורי חדרו של אבא הצגה במשחק נעורים משובב, אף שעשינו רעש לא הגיב ולא כלום. רק כשהלכתי עמו לתפילת מנחה, העיר לי בפשטות שהוא חושב כי ילד בגילי צריך כבר להרגיש כי י"ז בתמוז אינו יום מתאים לדברים כאלו!"

(ית"ט)